

חירות

יחידת לימוד לבתי ספר בחינוך הדתי

מבוא

המונח "חירות" נתפס בתודעתנו כמושג מרומם. בני ישראל יצאו מעבדות לחירות, "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה" (אבות ו, ב), ועוד.

החירות האנושית נובעת מכך שהאדם נברא בצלם א-להים. הקב"ה העניק לו חירות שממנה נובעת הבחירה החופשית שלו, כך שיש לו חירות לבחור את דרכו, לקבל החלטות ולעצב את חייו באופן חופשי ועצמאי.

חכמינו הורונו: "חביב אדם שנברא בצלם" (אבות ג, יד). ערך יסוד זה שבעולמה של יהדות הוא-הוא התשתית, לב לבו של עקרון חירות האדם. חביבותה של חירות כל יחיד ויחיד, של חופש כל אדם באשר הוא אדם" (מתוך פסק הדין של השופט מנחם אלון [ב"ש 1/87 אברהם דננאשוילי נ' מדינת ישראל]).

במדינת ישראל מעוגנת זכותו של האדם לחירות בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. החירות שבחוק מיוסדת על התפיסה שהאדם הוא בן חורין במהותו ולכן אין להגבילו בלי שיש לכך נימוק רציני ומהותי. במשטר דמוקרטי אמורות להישמר חירויות הפרט וזכויותיו ואסור לשלטון לפגוע בחירותו של האדם ועל אחת כמה וכמה לשלול אותה ממנו. מעיקרון זה נובעות חירויות שונות כגון: חופש המחשבה והדעה; חופש הביטוי; חופש האמונה הדתית והפולחן הדתי; חופש התנועה, האסיפה וההתאגדות – שמהן נגזרות זכויות כגון הזכות לנוע ממקום למקום, הזכות להפגין, הזכות לשבות, הזכות להתארגן וזכויות נוספות.

אם כן מהי חירות? מה הם גבולות החירות? האם לשלטון ולרשויות יש זכות להגביל את חירויות האדם? מה גבול הפגיעה בחירות? באילו מצבים ובאילו תנאים מותר לשלטון, ואולי זו אף חובתו, להצר את חירותו של האדם? ביחידה זו נעסוק בשאלות אלה ובאחרות.

אנו מאחלים לכם לימוד פורה ומעניין

צוות יסודות.

מטרות חינוכיות

- ללמוד על המושג "חירות";
- להבין שחירות אין משמעותה פריקת עול;
- ללמוד על ערך החירות מתוך מקורות יהודיים;
- לבחון מהם גבולות החירות ומהם הערכים המתנגשים בה;
- ללמוד על החירויות שכל אזרח במדינה זכאי להן לפי החוק.

מהלך הפעילות

שיעור ראשון

מהי חירות	נושא השיעור
ללמוד על המושג חירות	מטרות
להבין שחירות אין משמעותה פריקת עול	מהלך הפעילות
לימוד שיר משחק היגדים	חומרים נלווים
דף "חירות בשירים"	זמן - זמן מומלץ - 45 דקות

שיעור שני

להיות בן חורין	נושא השיעור
ללמוד על ערך החירות מתוך מקורות יהודיים	מטרות
לבחון מהם גבולות החירות ומהם הערכים המתנגשים בה	מהלך הפעילות
קריאת יומן ניתוח אירועים	חומרים נלווים
שני דפי "היומן של יוסי"	זמן - זמן מומלץ - 45 דקות

שיעור שלישי

חירויות האדם במדינה	נושא השיעור
ללמוד על החירויות שכל אזרח במדינה זכאי להן לפי החוק	מטרות
שני דפי "חירות האדם במדינה"	מהלך הפעילות
קריאת סיפור; זיהוי חירויות בסיפור	חומרים נלווים
45 דקות	זמן - זמן מומלץ - 45 דקות

שיעור ראשון

מהי "חירות"?

- ללמוד על המושג "חירות";
- להבין שחירות אין משמעותה פריקת עול.
- דף פעילות "חירות בשירים" מצולם לפי מחצית ממספר התלמידים בכיתה (דף לכל זוג).

45 דקות

חלק ראשון - חירות בשירים

המורים יחלקו את דף הפעילות "חירות בשירים". התלמידים יקראו את השירים וימלאו את המשימות שבדף. לאחר מכן ידווחו התלמידים על תשובותיהם במליאת הכיתה. שני השירים הולחנו והוקלטו ואפשר להשמיע אותם בכיתה.

חלק שני - משחק היגדים

משחק היגדים "חירות - מה היא כוללת?"
המורים יקראו את ההיגדים בקול. אחרי כל היגד יערכו התלמידים הצבעה המדרגת, עד כמה הם "מסכימים מאוד", "מסכימים", "לא מסכימים" או "לא מסכימים בכלל" עם תוכנו. ההצבעה תיערך תוך כדי נימוק ושיתוף בחשיבה. אפשר גם להכין טבלת סיכום הצבעות על הלוח. ההיגדים

- אני יכול לעשות כל מה שאני רוצה;
- אני אעשה כל מה שאני רוצה. אני יכול למשל לדרוך על אח שלי, או לקחת משחק ששיך לו;
- בבית הספר אסור לי להביע את דעתי בחופשיות;
- שוטרים יכולים לעצור את כל מי שנראה להם חשוד;
- מותר לי לבחור איפה להיות ולכן ללכת;
- מותר לומר רק דברים שהמורה והמנהל חושבים שהם נכונים;
- בבחירות לוועד הכיתה, מותר לבחור רק את הילד החזק בכיתה;
- מותר שיהיה לי רכוש פרטי בבית ואין לאיש זכות לקחתו ללא רשותי;
- אסור לכתוב ביומן הפרטי דברים רעים על אחרים;
- אסור לי לומר את מה שאני חושב.

סיכום

חירות האדם באה לידי ביטוי בכך שאדם רשאי להיות חופשי, להחליט מה ברצונו לעשות, לחשוב באופן עצמאי וכן הלאה. אבל חירות אינה פריקת עול. אין הזכות לחירות שוללת את העובדה שלאדם יש גם חובות. כאשר יש למלא חובה מסוימת, על האדם למלא אותה גם אם באותו רגע הוא מעוניין לעשות משהו אחר.

חירות בשירים

אילו מחשבות מעוררות בכם המילים: חופש וחירות?

קראו את השירים שלמטה ודונו בנקודות אלה:

☺ האם הילדים שבשירים מרגישים בני חורין?

☺ אילו עצות הייתם משיאים לילדים שבשירים כדי שירגישו בני חורין?

☺ לילדים בשני השירים יש חובות רבות:

לקום, ללמוד, להכין שיעורים, להתקלח, להשיג ציונים טובים ועוד.

האם חובות גורמות לילדים להרגיש לא חופשיים?

תני לי להחליט / מילים: עדה נסטוביץ'

בוקר. עולה שוב הבוקר,
ואימי אומרת קום כבר, נו כבר.
בוקר. תתני לי עוד רגע
לנמנם קצת על הכר.

הו אמא, את שוב מנדנדת.

תתני לי להחליט.

למה את מתעקשת לתכנן לי ת'חיים.

שמש באמצע שמיים,
ואימי אומרת נו כבר, בוא כבר.
אוכל - מוכן כבר האוכל,
עוד מעט הוא יתקרר.

הו אמא, את שוב מנדנדת...

לילה. כוכב שוב קורץ לי,
ואימי אומרת נו כבר, די שיחקת
והשתוללת
כבר הגיע זמן לישון.

© כל הזכויות שמורות לעדה נסטוביץ'

סיבה למסיבה / מילים: לאה לופנפלד

יש לי ציפור כחולה -

סיבה למסיבה!

אם המורה חולה -

סיבה למסיבה!

חופש ביום חול -

סיבה למסיבה!

החופש הגדול -

עוד איזו מסיבה!

יש לי סיבה למסיבה.

יש לי סיבה למסיבה,

ומי שבא, בא

ומי שלא בא, לא בא!

ציון של טוב מאוד -

סיבה למסיבה!

אפילו טוב כמעט -

סיבה למסיבה!

מספיק זה לא נורא,

מספיק למסיבה;

אבל אם לא מספיק,

הלכה המסיבה.

© כל הזכויות שמורות ללאה לופנפלד

שיעור שני

להיות בן חורין

- ללמוד על ערך החירות מתוך מקורות יהודיים;
- לבחון מהם גבולות החירות ומהם הערכים המתנגשים בה.

- שני דפי "היומן של יוסי"

45 דקות

חלק ראשון - יומני היקר

המורים יקראו בכיתה את דפי "היומן של יוסי". התלמידים יקשיבו לסיפור וידונו בשאלה שבסופו. אפשר גם לצלם את דפי "היומן של יוסי" ולחלקם לזוגות תלמידים או לקבוצות והתלמידים ידונו בשאלה שבסוף הסיפור בקבוצות.

חלק שני - ניתוח אירועים

המורים יחלקו לכל זוג תלמידים פתק ובו אחד המצבים המתוארים להלן. המורים יחלקו את התלמידים לזוגות משימה. כל זוג יקבל תיאור מצב (1-4), ויתבקש להכריע באיזה ערך היה בוחר. את ההכרעות יציגו התלמידים במליאת הכיתה.

1. בשבע בערב אני צריך לחזור הביתה, אבל אני ממש רוצה להמשיך לשחק; אני יכול לבחור להישאר במשחק או שאני חייב לחזור?
2. חם מאוד בקיץ והציצית מציקה לי; אני יכול לבחור לא ללבוש ציצית או שאני חייב?
3. הכביש ריק כך שאם אחצה באדום לא יקרה כלום; אני חייב לעמוד באדום או שאני יכול לבחור לחצות את הכביש?
4. חברים מבקשים ממני ללכת איתם להביא משהו. ממש לא מתחשק לי, אך הם לוחצים עלי; אני לא יכול לבחור לא לבוא איתם?

חלק שלישי - איסוף וסיכום

זוגות המשימה יציגו את ההכרעות שלהם במליאת הכיתה ויקיימו דיון עליהן. נקודות לדיון

- כיצד מחליטים איך להכריע במקרים הללו ובדומים להם?
- אילו ערכים יכולים להתנגש בערך החירות?
- על מי מוטלת המשימה להכריע, האם על כל אדם לעצמו או אולי יש ללכת לרב או לחכם וכדומה, ולקבל את ההכרעה מפיו?

סיכום

החירות היא ערך יסודי אולם היא אינה קיימת בחלל ריק. ישנם ערכים רבים אחרים שיש גם להם חשיבות משמעותית. במקרים רבים נוצרת ההתנגשות בין ערכים שההכרעה ביניהם אינה פשוטה. במקרים אלה יש להפעיל שיקול דעת, ולעתים יש ללמוד להתייעץ כדי לפעול כראוי.

יומני היקר

היום הייתי באימון. היה אימון "פצצה"! אין כמו נבחרת הכדורסל שלנו. אני לא רוצה להשוות, אבל אני ממש טוב בזה, כל האבר'ה אחרים לי, וזה ממש כיף... אבל, בצד הכיף הייתה לי פשלה רצינית. קבעתי עם דבורה, השכנה מלמעלה, שבכל יום אחישי אני מנקה את אדר המדרגות. אזי שעה - מקסימום שעה - חים וסבון, ואני ביד עם ארבעים שקלים מצלצלים! כבר ארבע פעמים עבדתי במסירות. אבל היום אחרתי לה שאני לא יכול לבוא, וכנראה שלא אוכל להמשיך בעבודה הזו, כי הנבחרת שלי מתאמנה להתאמן בימי אחישי. דבורה לא ויתרה בקלות. "סלימה!", היא אמרה, "אתה אייב! אם אחרת שתעבוד אתה אייב לבוא". אני אחרתי: "דבורה, יש לי נבחרת אחרתי לך, היום זה לא אפשרי. ובכלל, אני אדם אופשי, מה זה 'אתה אייב'?" אבל דבורה התעקשה ואמרה שאם הבטחתי לעבוד אני אייב לבוא, וזה לא קשור ל"אדם אופשי". אני לא מבין. מה? לא קורה ששתנות לאדם התכונות? אני לא יכול לעבוד היום כי הנבחרת יותר חשובה לי מהעבודה ומהכסף ואפילו מההתחייבות. אוף מזה שלם לנבחרת אני מאוויב! בקיצור הטונים עלו, והיה ממש לא נעים. שירה השכנה האדשה, הציעה שנעלה אל הרב שלום לבירור, אז הלכנו אליו. הוא פתח ממש ויקרא פרק כ"ה וקרא מתוכו:

"כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עָבְדוּ הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מִמִּצְרָיִם וְעַתָּה אֶנִּי ה' אֵל-לֵהִיכֶם"

"אתם יודעים מה הכוונה בקביעה שאנחנו עבדים של ה'?" שאל הרב שלום ופתח למרא. "המרא אחרת שאנו עבדים של ה' אבל לא של אף אדם".

"את רואה" קפצתי ופניתי אל דבורה, "אני לא עבד שלך!"

"מה הקשר?" אמרה דבורה, "לעבוד אזי שעה בשבוע זה להיות עבד? ואוף מזה אתה הסכמת!"

"אתם אחרים דברים נבונים מאוד. אבל בואו נקרא עוד קטע מן המרא במסכת בבא מציעא דף י', ונראה מה כתוב על המקרה שלנו" אמר הרב שלום וקרא:

היומן של יוסי - המשך

"אמר רב, פועל יכול לחזור בו, אפילו בחצי היום. שנאמר: 'כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים'"

"הבנתם?", המשיך הרב והסביר: "אם מצביד ועובד סיכחו ביניהם שהעובד יעבוד יום שלם, והעובד רוצה להפסיק לעבוד באמצע, אי אפשר להכריח אותו להמשיך לעבוד, מייבאים לשלם לו שכר על הזמן שעבד. אם נכריא אותו זה ייאשב עבדות! כמובן שהעובד צריך להיות אחראי ולהיות נאמן לעבודה שהתחייב עליה, אך כל הזמן הוא ממשיך להיות אופשי לבאור להפסיק לעבוד."

דבורה שאלה: "אבל הוא תוקע אותי עם אדר מדרגות מלפני! אמירות פאות חשובה אמירות?" הרב השיב "התורה ממלכת אותנו לאסור לאדם להשתעבד לשום דבר. אפילו אם התחייב, יוסי מייב להיות אחראי, וכשהוא עובד עליו לעשות זאת הכי טוב שאפשר. אך אם הוא ממליט להפסיק לעבוד, אי אפשר לאסור זאת עליו. בזה בדיוק הוא 'בן אורין': זכותו להמליט להפסיק לעבוד בכל רגע שהוא רוצה. מבינים?" דבורה התפעלה: "וי, איזו תורה יש לנו! מותר לך להיות רק עבד ה', איזה יופי! ומה האם של התורה למשחק כדורסל?" "נפש בריאה בגוף ברא' אחר הרמב"ם..." השיב הרב בבית שחוק. שמתי. שמתי שהקב"ה נתן לנו אפשרות להיות בני אורין, להיות אופשיים לבאור מה לעשות ואיך להיות את אייני."

אך נשארתי עם שאלה רצינית האם תמיד אני יכול לבאור? האם אין מצבים שאני צריך לוותר בהם על הבאירות שלי? האם אין מצב שמותר לכפות בו משהו עליי?? אני ממש שובר את הראש עם השאלה הזו, אולי מישהו יוכל לעזור לי?

להתראות מאר, יוסי

עזרו ליוסי. חשבו! מה דעתכם על השאלה שהעלה: "האם תמיד אני יכול לבחור?"

שיעור שלישי

חרויות האדם במדינה

ללמוד על החירויות שכל אזרח במדינה זכאי להן לפי החוק

שני דפי "חירות האדם במדינה" מצולמים לפי מספר הקבוצות בכיתה

45 דקות

חלק ראשון - חירות האדם במדינה

המורים יחלקו את דפי "חירות האדם במדינה". התלמידים יקראו את הסיפור וימלאו את המשימות שבדף.

חלק שני - איסוף וסיכום במליאה

התלמידים ידווחו על תשובותיהם והמורים יעניקו ניקוד לקבוצות. בכיתות מתקדמות אפשר להתייחס למקרים בהם נשללה החירות ולבדוק האם ראוי לנהוג אחרת.

חירות האדם במדינה – פתרונות

1. ושם התפלל מנחה וערבית – חופש הדת
2. ראה תיירים הודים משתחוים לבודהה – חופש הדת
3. אז אפילו לחשוב על כתיבת ביקורת בעיתון הוא מפחד – חופש הביטוי
4. ביקש להוריד את הידיעה – חופש העיתונות
5. הוא מנצל את סמכותו להשתיק דברים – חופש המידע
6. הפקיד אמר שאסור לו למסור מידע בנושא – חופש המידע
7. אבל אי אפשר עכשיו לעבור דירה, עברנו כבר לפני שלוש שנים ושמעתי שמותר רק פעמיים בחיים לעבור דירה, ענתה הגברת – חופש התנועה
8. אז לפחות אחליף עבודה – חופש העיסוק
9. אין לי אישור לפתוח תיקים למקצועות לא ידועים! – חופש העיסוק
10. אני יודע שאסור לי להבחר לכנסת – הזכות לבחור ולהיבחר
11. ואסור להפגין נגד הממשלה – חופש ההפגנה

סיכום

עקרון חירות האדם בא להגן על חירויות האדם מפני השלטון. כיום מובן לנו מאליו שאנו זכאים לחרויות הללו, אולם יש סוגי שלטון ששוללים את חירויות האזרחים, וחירויות כאלה אינן מובנות שם מאליהן. למשל, בברית המועצות הקומוניסטית לשעבר, אדם לא יכול היה לנסוע ממקום למקום אלא אם קיבל אישור לכך מהשלטון. שלטון דמוקרטי שואף לשמור על חירות האדם ועל זכויותיו.

חירות האדם במדינה

מר ישראלי הוא אזרח ישראלי פשוט, כמו כולנו, שמעוניין לחיות את חייו בשלווה ובשמחה. לפניכם סיפורם של יומיים מחייו של מר ישראלי. קראו את הסיפור, ובכל מקום שאתם מוצאים בו התייחסות לחירות מסוימת או לשלילת חירות, כתבו זאת. כל זיהוי נכון יזכה אתכם בשתי נקודות.

כבכל יום, גם ביום ראשון האחרון, בסוף יום העבודה, חזר מר ישראלי לביתו. בדרכו התפלל מנחה וערבית בבית כנסת "אחוזת אברהם", בנוסח ירושלמי. משיצא את בית הכנסת כדי לחזור לביתו, ראה תיירים הודים משתחוים לבודהה. מיד התקשר מר ישראלי למשטרה וטען שיש לעצור אותם ולגרש אותם מהארץ. "זו ארץ יהודית, ועבודת אלילים אסורה בתכלית!" טען בלהט. מר ישראלי ממילא כבר כועס על דברים רבים, אבל החליט שלא לכתוב על כך למערכת העיתון, בגלל שלא מזמן שמע כי במדינה אחת המשטרה החשאית עצרה אח של חבר שלו, לאחר שכתב את דעתו על תפקוד הממשלה. אז אפילו לחשוב על כתיבת ביקורת בעיתון הוא מפחד. לאחר ששב מר ישראלי מתפילת ערבית, פתח את העיתון וקרא את חדשות היום. "שמעת את זה?" הוא אמר לאשתו, "דובר ראש הממשלה ביקש ממערכת העיתון להוריד את הידיעה על בנו שמואשם בפלילים, הוא מנצל את סמכותו להשתיק דברים, איזו חוצפה, בחיי!" "את יודעת אשתי היקרה, היום הלכתי לביטוח לאומי, לשאול כמה כסף מגיע לנו כקצבה החודשית, והפקיד אמר שאסור לו למסור מידע בנושא, כעסתי נורא! איזה מן דבר זה?" "אני מרגיש שאני צריך שינוי" אמר מר ישראלי לאשתו, "שינוי בעבודה ואולי אפילו לעבור דירה." "אבל אי אפשר עכשיו לעבור דירה, עברנו כבר לפני שלוש שנים ושמעתי שמותר רק פעמיים בחיים לעבור דירה" ענתה הגברת. "טוב, אז לפחות אחליף עבודה" אמר מר ישראלי. "יש לי רעיון לעסק חדש, שאיש לא חשב עליו קודם! אני רוצה לייצר ברזל שקוף! חשבת על זה פעם? אני צריך כמה מדענים, ומכונות משוכללות - זה רעיון מדהים! נלך עכשיו לישון, ומחר נתקדם." למחרת מר ישראלי השכים קום ואץ לרשות המיסים לפתוח תיק לעסק חדש "ברזל שקוף" קרא לו. הפקידה נתנה לו למלא טופס, מר ישראלי מילא את הטופס בהתלהבות ונרגש החזירו לפקידה. זו קראה בעניין ועיוותה את פניה "ברזל שקוף?! תגיד אתה בסדר?! לא שמעתי על מקצוע כזה, ואין לי אישור לפתוח תיקים למקצועות בלתי ידועים! נסה רעיון יותר מוכר. הבא בתור!" קראה ביובש. מר ישראלי יצא עצוב ומבולבל. "אולי אפנה לחברי הטוב חיים שייעץ לי

חירות האדם במדינה - המשך

בנושא. חיים הוא חבר כנסת, אה, כל הבעיות שלי היו נגמרות לו הייתי חבר כנסת. הייתי כל-כך רוצה להתמודד בבחירות ולהיות חבר כנסת, אבל אני יודע שאסור לי, כי אני עוד מעט יוצא כבר לגמלאות". בדרכו הביתה, עבר מר ישראלי ליד הפגנה. עובדים זועמים הפגינו בדרישה לשלם להם את המשכורת האחרונה שטרם שילמו להם. המשטרה עצרה את המפגינים בטענה שאין ההפגנה חוקית, כי היא נגד הממשלה, ואסור להפגין נגד הממשלה. "החיים מעניינים" חשב מר ישראלי, "מזל שאנחנו אנשים חופשיים, היכולים לבחור איך לחיות אותם..."

חירויות האדם - מושגים

הזכות לבחור ולהיבחר -

הזכות של כל אזרח לבחור בבחירות ולהציג עצמו כמועמד להיבחר בבחירות.

חופש הביטוי -

הזכות להביע כל דעה וכל מחשבה לפי רצוננו.

חופש העיתונות -

החופש לקבל מידע, לכתוב אותו ולפרסמו ברבים באמצעות כלי התקשורת.

חופש ההפגנה -

הזכות לערוך הפגנה בכל עניין הנראה לנו ראוי.

חופש המידע -

הזכות לקבל מידע על המתרחש סביבנו.

חופש התנועה -

הזכות לנוע בחופשיות.

חופש הדת -

הזכות להאמין בדת ולקיים את מנהגיה.

חופש העיסוק -

הזכות לעבוד בכל משלח יד או עיסוק.

שיעורי חברה לתלמידים - יח"ד

(יהדות, חברה, דמוקרטיה)

תכנית יח"ד היא תכנית הכוללת חומרים חינוכיים, לימודיים והפעלתיים, לשיעורי חברה בבתי הספר הדתיים. היחידות עוסקות בשאלות הנוגעות ליחסנו למדינה ולערכים דמוקרטיים והזיקה שלהן להתנהלות החיים האזרחיים במדינת ישראל כיום, תוך יצירת רלוונטיות לחיי התלמידים. חומר הלימוד עשוי ברמה לימודית ופדגוגית גבוהה, והוא חדשני, עשיר ומגוון במקורות לימוד ובהפעלות מתודיות מקוריות. תכנית הלימודים מוצלחת ואהודה בקרב המורים והתלמידים העושים בה שימוש. בתכנית משולבים דפי לימוד יצירתיים, משחקים ועוד, המיועדים לאפשר לתלמידים ללמוד באופן חווייתי ועמוק סוגיות המעסיקות כיום את עולם המבוגרים בחברה הדתית בפרט, ובמדינה בכלל.

נושאי היחידות:

אנו מציעים לבתי הספר 30 שיעורים
המאורגנים בעשרה אשכולות של נושאים מרכזיים:

● אחריות	● כבוד האדם
● בחירות	● מנהיגות
● זכויות וחובות האדם	● סובלנות
● חוקים וכללים	● שוויון
● חירות	● תקשורת

כתיבה: יעל אלון

ריכוז התכנית ועריכה: הרב דוד עצמון

צוות היגוי: תרזה פרנקל, דן נבו, שושי ישי

ייעוץ: שלמה פישר

קריאה והערות: יהודית זמיר ואדר כהן, משרד החינוך, המטה ליישום דוחות קרמניצר שנהר

עריכת הלשון: אריאל סמואל

עיצוב ואיור: סטודיו שלומית

© כל הזכויות שמורות ליסודות - ירושלים תשס"ז, 2007

יְסוּדוֹת
המרכז לליבון ענייני תורה ומדינה